

Original Research Article

Visababishi Vya Uhusiano Wa Kimahaba Na Mimba Za Utotoni Kwa Mujibu Wa Waandishi Wa Hadithi Fupi Teule Za Kiswahili

Joyce Karimi¹, Dr. Timothy Kinoti M'Ngaruthi^{2*}, Dr. Allan Mugambi³

¹Tharaka University College, Along Chiakariga-Marimanti-UraGate Road Near Gatunga Market Centre, Kenya

²University of Embu, Meru - Nairobi Hwy/B6, Embu, Kenya

³Chuka University, CHUKA UNIVERSITY PREMISES, Nairobi - Meru Highway, Mariani, Chuka, Kenya

Article History

Received: 17.08.2021

Accepted: 28.09.2021

Published: 12.10.2021

Journal homepage:

<https://www.easpublisher.com>

Quick Response Code

Abstract: Dhima ya fasihi ya Kiswahili hasa utanzu wa hadithi fupi katika ulimwengu wa leo haiwezi kupuuzwa kamwe. Hii ni kwa sababu fasihi ni kioo cha jamii cha kutazamia mambo mbalimbali yanayofanyika katika jamii pana. Utafiti huu unajadili visababishi vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni kwa mujibu wa hadithi fupi teule za Kiswahili. Uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni ni suala nyeti linaloangazia ukiukaji wa haki za watoto kwa mujibu ya katiba ya Kenya (2010) na kuathiri watoto wengi wanaofaa kuwa shuleni. Baadhi ya visababishi vya suala hili kwa mujibu wa utafiti huu ni pamoja na ubakaji, shinikizo la wanarika, ukiukaji wa maadili, ulipizaji kisasi, uhitaji, ulevi, mazingira mabaya na kutowajibika kwa wazazi na walezi. Hadithi fupi teule zilizochanganuliwa zilitolewa kwenye diwani za *Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine* (2007), *Kurudi Nyumbani na Hadithi Nyingine* (2007), *Alidhani Kapata na Hadithi Nyingine* (2007) na *Tombo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine* (2016). Utafiti huu uliongozwa na nadharia ya Mwitikio wa Msomaji ambayo hunuia kubainisha na kufafanua kadhia zinazomkutanisha msomaji na kazi ya fasihi na kumpa msomaji uhuru wa kufasiri kazi ya fasihi apendavyo. Waasisi na watetezi wakuu wa nadharia hii ni pamoja na Wolfgang Iser (1974,1978), Stanley Fish (1980) na James Tompkins (1980). Umuhimu wa utafiti huu ni kuwa utauhamasisha umma kuhusu umuhimu wa fasihi ya Kiswahili katika jamii, ikiwemo kuyachanganua masuala-ibuka na masuala-nyeti na kutafuta suluhu kwa matatizo ya kijamii. Aidha, utawahamasisha watetezi wa haki za watoto kuhusu visababishi vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni nchini Kenya na kwingineko ulimwenguni, pamoja na utatuzi wake.

Keywords: Visababishi, uhusiano wa kimahaba, mimba za utotoni.

Copyright © 2021 The Author(s): This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium for non-commercial use provided the original author and source are credited.

1.1 Utangulizi

Uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni ni suala nyeti ambalo limewasumbua wanajamii kwa muda. Hii ni kwa mujibu wa ripoti zinazotolewa mara kwa mara na mashirika mbalimbali na pia vyombo vya habari. Hali hii imechangiwa na visababishi mbalimbali. Kwa mfano, Ripoti ya Baraza la Makanisa Nchini Kenya (NCKK, 2019) inabaini kuwa mojawapo ya kisababishi cha hali hii ni ulegevu wa nidhamu katika jamii. Ulegevu huu umechangia watoto kushiriki mahaba kiholela na wengine kuwa waathiriwa wa mimba za mapema. Takwimu za Baraza la Kitaifa Kuhusu Idadi ya watu (NCPC, 2020) pia zinaonyesha kuwa uhusiano wa kimahaba na mimba za mapema zinachangiwa na ufukara ulioko kwenye jamii, ubakaji wa watoto na ndoa za mapema. Watafiti wa fasihi kama vile Kiarie (2015) wamebaini kuwa mimba za mapema

zinasababishwa na tamaduni za watu, msukumo wa wanarika na matumizi mabaya ya mtandao wa kijamii. Hadithi fupi teule za Kiswahili zimetumika kuangazia visababishi mbalimbali vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni.

1.2 Madhumuni ya Utafiti

Utafiti huu ulidhamiria;

- i) Kubainisha visababishi vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni kwa mujibu wa waandishi wa hadithi fupi teule za Kiswahili.
- ii) Kujadili falsafa za waandishi wa hadithi fupi teule za Kiswahili kuhusu suluhu kwa uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni.

1.3 Maswali ya Utafiti

Utafiti huu uliongozwa na maswali yafuatayo;

- i) Ni nini kinachosababisha uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni kwa mujibu wa maandishi wa hadithi fupi teule za Kiswahili?
- ii) Ni nini falsafa ya maandishi kuhusu suluhu ya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni katika kazi teule za Kiswahili?

1.4 Mahali pa Utafiti

Utafiti huu ulifanywa maktabani. Maktaba za vyo vikiu kama vile Chuo Kikuu cha Chuka, Chuo Kikuu cha Kenyatta na Chuo Kikuu cha Nairobi zilitumiwa. Hadithi fupi teule katika diwani teule zilisomwa na kuchanganuliwa kwa kina. Vitabu, magazeti, majarida, tasnifu na maandishi mbalimbali pia yalisomwa ili kutafuta maelezo yanayohusiana na utafiti huu. Kazi mbalimbali zilizopatikana kwenye mtandao pia ziliauliwa ili kupata yaliyomo kuhusu utafiti huu.

1.5 Uteuzi wa Sampuli

Diwani tano za hadithi fupi zilizingatiwa. Diwani hizi ziliteuliwa kimakusudi kwa kuwa zilikuwa na hadithi fupi zenye maudhui ya kumpa mtafiti data ya utafiti huu. Diwani hizi ni: *Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine* (2007), *Kurudi Nyumbani na Hadithi Nyingine* (2007), *Alidhani Kapata na Hadithi Nyingine* (2007), na *Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine* (2016). Hadithi mahsusi zilizoandikwa na maandishi tofauti walio na falsafa tofauti kuhusu visababishi vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni ziliteuliwa kutoka kwa diwani hizi. Maudhui ya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni ndiyo yaliongoza uteuzi huu.

Katika kila diwani, hadithi fupi zifuatazo ziliteuliwa:

Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine (2007)

- Kanda la Usufi
- Mwana wa Darubini

Kurudi Nyumbani na Hadithi Nyingine (2007)

- Shetani Hana Hatia
- Safari ya Maangamizi

Alidhani Kapata na Hadithi Nyingine (2007)

- Malimwengu
- Shimo la Maisha
- Namchukia Babangu

Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine (2016)

- Shogake Dada ana Ndevu
- Mame Bakari

1.6 Ukusanyaji wa Data

Data ya utafiti huu ilikusanywa kwa kusoma na kuhakiki diwani tano za hadithi fupi. Kila hadithi fupi teule ya Kiswahili ilisomwa kwa kina na yaliyoandikwa kuhusu visababishi vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni kudondolewa na

kunakiliwa. Mtafiti aliongozwa na maswali, madhumuni na nadharia ya utafiti. Kazi zingine kama vile vitabu, magazeti, majarida na tasnifu ambazo zimeandikwa kuhusiana na mada pia zilipitiwa kwa makini na kudondoa hoja muhimu. Nadharia ya Mwitiko wa Msomaji ilichunguzwa kwa kina kwa sababu ndiyo iliongoza utafiti huu.

1.7 Uchanganuzi wa Data

Baada ya kukusanya data inayohusu visababishi vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni katika hadithi fupi teule, mtafiti aliichanganua data hii kulingana na madhumuni na maswali ya utafiti. Mtafiti alijadili visababishi vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni kwa kila kazi teule. Nguzo za Nadharia ya Mwitiko wa Msomaji zilitumika katika uchanganuzi huu.

1.8 Uwasilishaji wa Data

Data iliyokusanywa na kuchanganuliwa iliwasilishwa kwa njia ya maelezo. Maelezo haya yaliongozwa na madhumuni ya utafiti huu. Hapa, mtafiti alibainisha visababishi vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni kwa mujibu wa hadithi fupi teule za Kiswahili. Utafiti huu ulibaini kuwa visababishi vya uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni ni pamoja na:

1.8.1 Ubakaji

Kwa mujibu wa *Kamusi ya Kiswahili Sanifu* (TUKI, 2004) kubaka ni kushiriki ngono na mtu bila idhini yake kwa kutumia nguvu. Hii inamaanisha kuwa huu ni uhusiano wa kimahaba bila hiari ya mtendewa.. Taarifa za mara kwa mara zinazotolewa na vyombo vya habari nchini Kenya zinaonyesha kuwa ubakaji umekithiri nchini na kuwaathiri watoto wengi. Washukiwa wa kitendo hiki wamekuwa watu wazima wakiwemo jamaa, marafiki na walimu wanaofaa kuwalinda watoto kutokana na dhuluma ya aina hii. Kwa mfano, Ojamaa (2020) alieleza kuhusu mwalimu aliyeripotiwa kumnajisi mwanafunzi mwenye umri wa miaka kumi na mitano katika kaunti ya Bungoma. Wanaume watatu wenye umri wa miaka kati ya 18 na 24 waliripotiwa kuwanajisi watoto wenye umri wa miaka minane, kumi na minne na kumi na saba mtawalio katika kaunti ya Kakamega kama ilivyoripotiwa na Ominde na Chepkemboi (2020). Fasihi ya Kiswahili pia imetumika kuliangazia jambo hili. Waandishi mbalimbali wa kazi teuli wamedhihirisha kuwa ubakaji ni mojawapo ya kisababishi cha uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni.

Mohammed Ghassany katika hadithi yake "Mame Bakari" anadhihirisha kisababishi hiki katika dondoo hili:

"Leo ndiyo huyu hapa Sara, mja mzito wa miezi miwili u nusu. Ulikuwa ujauzito wa Jumatano ile. Ujauzito wa kubakwa na kulazimishwa. Wa kuvunjiwa ujanajike na

utu wake. Wa kuharibiwa maisha yake” (*Tumbo Lisiloshiha na Hadithi Nyingine*, 2016, uk 47)

Katika dondoo lililonukuliwa, Sara alikuwa mwathiriwa wa kitendo cha ubakaji. Sara alibakwa usiku wa Jumatano moja akiwa anatoka katika masomo ya ziada. Alipokuwa njiani kuelekea nyumbani ndiko alikotendewa unyama huu na jitu asilolijua. Baada ya muda, Sara aligundua kuwa alikuwa mja mzito, ujauzito alioutunga usiku ule alibakwa. Hii ni thibitisho kuwa Sara alishiriki ngono akiwa mtoto na pia kupata mimba utotoni.

Bitugi Matundura katika hadithi ya “Shetani hana hatia” kwenye diwani ya *Kurudi nyumbani na hadithi nyingine*, anaelezea yafuatayo:

Kando na ushambaboi, Pakashume alitwika jukumu la kwenda shuleni kumchukua binti ya kaka yake aliyeitwa Toto – yaani mpwa wake kutoka shule ya chekechea iliyokuwa karibu na nyumbani. Alipewa jukumu hili kimaksudi kwa sababu ya wasiwasi wa wazazi kuhusu usalama wa Toto. Visa vya ubakaji wa watoto vilikuwa vimekithiri katika mtaa wa Bwagazana. Kutokana na ripoti za vyombo vya habari za mara kwa mara ilielekea kwamba hali ilikuwa vivyo hivyo katika nchi nzima (*Kurudi Nyumbani na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 60)

Dondoo hili linaakisi hali ya ubakaji wa watoto ilivyokuwa katika nchi nzima. Jambo hili lilisababisha ukosefu wa usalama kwani hata watu waliopaswa kuwalinda watoto dhidi ya wabakaji ndio waliowadhulumu. Pakashume, ambaye alikuwa shambaboi katika nyumba ya nduguye, anageuka na kuwa hatari kwa maskini Toto badala ya kuhakikisha usalama wake. Mwandishi anazidi kueleza;

“Walipofika karibu na kichaka, Pakashume aliingiwa na wazimu ghafula. Akapandwa na shetani. Hisia za kinyama zikamtawala. Akamgeukia ghafula malaika yule asiyejua chochote kuhusu mapenzi” (*Kurudi Nyumbani na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 61)

Ni wazi kuwa kitendo cha ubakaji kinaweza kutekelezwa na mtu yeyote, wakiwemo jamaa, kama vile Toto alivyobakwa na amu yake Pakashume. Ubakaji wa mtoto huyu ulimfanya kuingia katika uhusiano wa kimahaba akiwa katika darasa la chekechea.

Katika hadithi ya “Safari ya Maangamizi”, Pendo ni mwathiriwa wa tendo la ubakaji. Alibakwa mchana mmoja na wanaume watano ambao walikuwa wamevalia vinyago usoni ili wasitambulike. Baada ya kutendewa unyama huo mtoto huyu alisononeka sana moyoni na hakumwambia yeyote aliyoyapitia. Hatimaye alipatikana na ugonjwa wa ukimwi uliotokana na kitendo kile. Hali yake ilizidi kudhoofika na alipokuwa hospitalini rafiki yake Farida alienda kumjulua hali. Alimkabidhi wosia ambao angeusoma

katika siku ya mazishi yake kuhusu kilichosababisha kifo chake na maisha yake chuoni.

Hadithi ya “Mwana wa Darubini,” inatubainisha kiwango kingine cha ubakaji ambacho kinahusisha mwajiri na mwajiriwa. Hapa tunapata kisa ambapo Kananda ananajisiwa na mwajiri wake Mwatela. Mwandishi anaeleza hivi:

Siku moja, Maria aliwatembelea wazazi wake walioishi mbali na jiji. Jioni ya siku hiyo ulevi wa Mwatela ulimtuma kumtia doa Kananda. Kananda alifadhaika sana lakini akaona heri anyamaze. Kumbe ile asali chungu ilizaa karaha! Baada ya miezi miwili Kananda alibaini kuwa alikuwa na kijusi tumboni. (*Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 99)

Kwa mujibu wa kazi hii teule, ubakaji unasababisha uhusiano wa kimahaba na mimba za mapema kwa watoto. Hili ni dhihirisho la baadhi ya dhuluma ambazo waajiriwa watoto hukumbana nazo mikononi mwa waajiri wao. Ubakaji huu huwafanya baadhi yao kuwa waja wazito katika umri huo mdogo. Suala la ubakaji linawekwa wazi ili dhuluma hii dhidi ya watoto iweze kushughulikiwa kwa kuitafutia suluhu mwafaka.

1.8.2 Shinikizo la Wanarika

Wanarika ni watu ambao wanakaribiana kiumri na kufanya mambo mengi kwa pamoja. Kiarie (2015) anaeleza shinikizo la wanarika kama kisababishi cha watoto wengi kujiingiza katika uhusiano wa kimahaba katika eneo bunge la Imenti Kaskazini kwenye kaunti ya Meru, Kenya. Anaeleza kuwa ni katika makundi ya wanarika ambapo watoto hawa hupata nafasi ya kujieleza na kujitambulisha kwa wenzao na kuiga tabia zao ili wasitengwe na wenzao hao. Waandishi wa hadithi fupi teule wanaonyesha jinsi watoto hujiingiza katika uhusiano wa kimahaba kutokana na msukumo wa watoto wengine wanaoshirikiana nao.

Mwandishi wa hadithi “Kanda la Usufi” anaonyesha kisababishi cha uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni kwa kuandika:

“Hakuwa amepokea barua nyingine kutoka kwa mvulana yeyote. Alikuwa tu akiwasikia wanafunzi wenzake wakizungumzia barua walizotumiwa na marafiki zao wavulana wa shule nyingine. Sasa alikuwa amepokea barua iliyokuwa imepuliziwa marashi. Aliitunza barua ile kama uhai...” (*Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 61)

Hili ni dondoo linalomrejelea Sela ambaye alikuwa mwanafunzi katika shule ya wasichana ya Askofu Timotheo. Mtoto huyu alikuwa hajui maana ya mapenzi hadi pale aliwasikia wanafunzi wenzake wakizungumzia barua za kimapenzi walizotumiwa na marafiki wa kiume. Siku moja ya tamasha za muziki na drama shuleni mwao, alipatikana na mwanafunzi Chris Masazu wa Shule ya Wavulana ya Lenga Juu. Kutokana

na msukumo ambao Sela alipata kutoka kwa wanafunzi wenzake, aliingia kwenye mtego wa Masazu bila kujipa nafasi ya kufikiria na kujizungumzia. Papo hapo, Sela alimpata mpenzi. Alipata pia nafasi ya kupokea barua kutoka kwa mvulana. Sela na Masazu sasa walianza mawasiliano ya barua na wakati wa likizo walipanga mikutano ya faragha. Walipokutana katika mikutano hii yao ya faragha wakati wa likizo, walijihusisha na mahaba na Sela alitambua kuwa alikuwa mjamzito.

Kulingana na maelezo haya, ni dhahiri kuwa wanarika wanaweza kumtumbukiza mtu kushiriki mahaba jambo ambalo linasababisha mimba za mapema. Watoto wanafaa kuelezwa athari ambazo zinaweza kuletwa na wanarika. Pia, waongozwe namna ya kujiepusha nazo.

1.8.3 Ukiukaji wa Maadili

Maadili ni muhimu katika kuielekeza jamii yoyote au kundi la watu kwani yanapokosekana wanajamii hukosa mwelekeo. Ukiukaji wa maadili ni kisababishi cha watoto wengine kujiingiza katika uhusiano wa kimahaba, jambo ambalo limesababisha mimba za utotoni. Waandishi wa hadithi fupi teule wamejadili ukiukaji wa maadili kama mojawapo ya kisababishi cha uhusiano wa kimahaba na mimba za mapema kama ifuatavyo:

“Shule ya bweni ya wasichana ya Askofu Timotheo kwa kawaida ilikuwa na utuvu wa ajabu. Wasichana walitarajiwa kuendeleza shughuli zao kwa utulivu na ustaarabu huku wakizingatia maadili ya hali ya juu” (*Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 59)

Hili ni nukuu linalodhihirisha hali ilivyotarajiwa kuwa katika shule ya upili ya wasichana ya Askofu Timotheo alimosomea mhusika Sela. Shule hii ilikuwa na uzingativu wa maadili ya hali ya juu. Hata hivyo, tunawaona wanafunzi wakijiingiza katika uhusiano wa kimahaba wanalitambua shuleni humo jambo ambalo linawasababisha mimba wanalitambua shuleni na kufukuzwa shuleni humo kutokana na ukiukaji wa maadili ya shule. Sera ni mmoja wa wanafunzi ambao hawakuzingatia maadili ya shule hii kwani anajiingiza katika uhusiano wa kimahaba na Masazu ambaye pia ni mwanafunzi katika shule ya wavulana ya Lenga Juu. Muhula wa kwanza katika kidato cha tatu, Sera hakuweza kuendeleza masomo yake katika shule ya Askofu Timotheo. Hii ni kwa sababu ukaguzi wa ujauzito wa kila muhula, kama ilivyokuwa desturi kwenye shule hii, ulibainisha kuwa yeye na wasichana wengine wawili walikuwa wajawazito. Kutokana na hali hii, waathiriwa hawa waliombwa kuondoka shuleni humo kutokana na ukiukaji wa maadili ya shule.

Katika hadithi fupi ya “Namchukia Babangu”, mhusika mzee Mkata M’wali aliyakiuka maadili ya jamii. Alikuwa tajiri mtajika katika eneo lake. Hata hivyo, mzee huyu alikataa kuwajibikia malezi ya wanawe jambo lililowafanya kutorokea mjini. Mkewe aliaga dunia kutokana na msongo wa mawazo watoto

wote walipoondoka nyumbani. Mzee M’wali alioa mke wa pili ambaye awali alikuwa ameolewa mara kadha. Mwanamke huyu alikuwa na watoto watano, wasichana wawili na wavulana watatu, ambapo wasichana hawa walikuwa wa baba tofauti na yule wa wavulana. Mzee M’wali alianza kuwa na uhusiano wa kimapenzi na wasichana hawa kwa nia ya kujiridhisha kingono. Huu ni ukiukaji mkubwa wa maadili ya jamii kwani Mzee M’wali anafaa kuwatambua binti hawa kama wanawe na kuwaheshimu. Binti hawa pia walikiuka maadili kwa kukubali kujihusisha kimahaba na mumewe mama yao ambaye walipaswa kumtambua kama baba yao. Hili ni dhahirisho kuwa watoto wanaokiuka maadili pia wanafaa kulaumiwa kwa ongezeko kubwa la uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni.

1.8.4 Ulipizaji Kisasi

Watu mbalimbali huwa na sababu tofauti za kutaka kulipiza kisasi. Hali hii hutokana na uchungu ulioko moyoni kutokana na kutendewa maovu. Vitendo hivi ni kama kudhulumiwa na kunyimwa haki. Kuna sababu mbalimbali zilizochangia watoto kulipiza kisasi kwa njia ya kujihusisha katika mahaba katika kazi teule. Mmojawapo wa waandishi wa hadithi fupi teule wana haya ya kusema:

Sawa, alimchukia sana marehemu Mzee M’wali na kila siku aliapa kuwa angelipiza kisasi, siku moja n’takuja kulifunza jizee hilo kilichomnyonya kanga manyoya, aliapa. Ikawa hivyo siku baada ya siku (*Alidhani Kapata na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 117)

Maneno yaliyonukuliwa yanamrejelea mtoto Kichomi katika hadithi ya “Namchukia Babangu”, ambaye alikuwa na roho ya kulipiza kisasi kwa baba yake mzee M’wali. Mzee huyu alikuwa mkwasi wa kusifika wa pesa, mifugo na mazao ya shambani. Hata hivyo aliwalea wanawe kwa maisha ya kimaskini. Kwa mfano wanawe walininuliwa viatu kwa mara ya kwanza walipokuwa wakijiingiza na shule ya upili. Nduguye Kichomi aliyetwa Mafutu alipelekwa shule ya upili ya kutwa iliyokuwa umbali wa kilomita kumi ambazo alitarajiwa kutembea kila siku. Hii ni kwa sababu baba yake hakutaka kuharibu pesa zake kumpeleka shule ya kitaifa aliyoalikwa. Alipochoka na kutembea na kuomba baba amununulie baiskeli alikataa kata kata. Mwishowe mtoto huyu alijitia kitanzi. Ndugu zake walihofia kuwa haya pia yangewafika na kuamua kutorokea mjini. Basi Kichomi alipofika mjini aliamua kutafuta chake. Alijiingiza katika uhusiano wa kimahaba na wanaume ili aweze kujikimu. Hatimaye, mtoto huyu aliambukizwa ugonjwa wa ukimwi. Siku moja rafikiye Rahma alisimulia hadithi ya Kichomi kwa nduguye ambapo alimweleza jinsi Kichomi alivyomchukia baba yake na kila mara kuapa kulipiza kisasi.

Kichomi alipoambukizwa ugonjwa wa ukimwi, aliusambaza kwenye familia ya baba yake mpya kwa kujihusisha kimapenzi na Mosi, mwanawe mamake wa kambo. Mosi naye aliusambaza ugonjwa

huu kwa dada zake wa kambo. Dada hawa nao walimsambazia baba wa kambo mzee M'mali ambaye alikuwa na uhusiano wa kimahaba na binti hawa. Kulipiza kisasi kwa Kichomi kuliangamiza familia mpya ya mzee M'mali kama alivyoapa mara kwa mara kulipiza kisasi.

Katika hadithi ya "Safari ya Maangamizi", kuna nukuu iliyodondolewa kwenye wosia uliosomwa katika mazishi ya Pendo na rafikiye Farida. Ni nukuu linaloeleza jinsi Pendo alipata kushiriki mahaba utotoni kwa kubakwa na wanaume watano mchana mmoja. Hapa ni nukuu hilo:

"Kumbe licha ya kunibikiri vile vinyangarika vilikuwa vimeniambukiza virusi vinavyosababisha ugonjwa wa ukimwi? Lo! Nilitamani kufa mara moja. Nilitaka kujitia kitanzi. Lakini nikawaza, nikaona sifi peke yangu. Sharti nilipize kisasi. Nitawafunza adabu wana wa Adamu. Mchana nilikuwa mwanafunzi stadi ilhali usiku nilikuwa katika mstari wa mbele kuona kuwa jamaa wanafagiliwa. Nia yangu haikuwa kupata tija. La hashu! Ilikuwa ni kuwagesha, kuwanawisha na kuwazamisha wana wa Adamu kwenye bahari ambayo tayari walikuwa wameichafua wao wenyewe. (*Kurudi Nyumbani na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 169)

Hapa tunamuona mtoto aliyekuwa amejiheshimu na kuhifadhi ubikira wake. Kule kuvunjiwa ujanajike wake na heshima kulimtia uchungu mwingi moyoni. Isitoshe, baada ya muda Pendo alidhihirishiwa na daktari kuwa walikuwa wamemuambukiza ugonjwa wa ukimwi. Pendo aliona heri kujitia kitanzi na kuondoka duniani. Hata hivyo, alighairi nia yake na kuapa kutokufa peke yake. Aliamua kulipiza kisasi kwa wanaume wote kwani hakuwa na uwezo wa kuwatambua waliomtendea unyama ule kwani walikuwa wamevalia vinyago usoni wasitambulike. Hivi ndivyo alivyofanya Pendo na kujijingiza katika uhusiano wa kimahaba bila ubaguzi wowote wa kiumri na kitabaka kwa nia ya kuwaangamizi wengi awezavyo. Alishiriki mahaba na wanaume wengi alivyoweza wakiwemo wanafunzi wa shule za upili ambao pia ni watoto. Hatua aliyochukua Pendo ni dhahirisho kuwa ulipizaji kisasi hausaidii katika utatuzi wa suala la uhusiano wa kimahaba utotoni bali unaweza kuiangamiza jamii.

1.8.5 Uhitaji

Utafiti huu umebainisha jinsi baadhi ya watoto hujiingiza katika ukahaba kutokana na umaskini huku wengine wakitelezwa na wazazi wao wanaojimudu kiuchumi. Katika hadithi itwayo "Namchukia babangu" tunaona jinsi mhusika binti Kichomi anavyojiingiza katika uhusiano wa kimahaba ili aweze kujikimu. Nikinukuu:

Nako jijini, dadangu mmoja aliyeitwa Kichomi alianza kukoga vizuri na kuwawinda wanaume na hatimaye akapata chake. Alikodi nyumba katika mtaa wa Majengo. (*Alidhani Kapata na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 114)

Msimulizi wa hadithi hii anasimulia jinsi dadake Kichomi alivyotorokea jijini kuwa mtoto wa mtaani. Hii ni baada ya baba yake mzee M'mali kukataa kutekeleza majukumu yake kama baba na kuwalea katika maisha ya kimaskini licha ya kuwa tajiri mtajika. Baadaye kule mjini, Kichomi alianza kuwawinda wanaume ili aweze kutafuta kipato cha kumkidhia mahitaji.

Kisa kingine kinachogusia umaskini kama kisababishi cha uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni ni kile cha Hamisi na dada yake. Watoto hawa walifiwa na wazazi na kuachwa mikononi mwa baba mdogo. Baada ya kustaafu, baba mdogo hangeweza kuwatimizia mahitaji yao pamoja na yale ya familia yake. Alitorokea kijijini na watoto hawa wakaachwa pale mjini. Watoto hawa walitafuta namna zote za kujikimu kama kama tunavyoona hapa:

"Katika kule kuuza, aliuza zaidi ya nguo za mitumba kwa kuwa biashara ile haikuweza kukamilisha mahitaji yao yote, ikambidi yeye mwenyewe kuwa mtumba. Katika biashara hiyo alijipata taabani na ugonjwa wa ukimwi." (*Alidhani Kapata na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 77)

Mfano huu unamrejelea dada yake Hamisi ambaye aliamua kuacha shule ili kumwacha nduguye aendelee na masomo na pia kutafuta kipato cha kujikimu yeye na nduguye. Alianza kuuza nguo za mitumba. Alipoona kuwa biashara aliyokuwa nayo ya kuuza nguo za mitumba haikuweza kukamilisha mahitaji yake na ya nduguye Hamisi alijiua yeye kama mtumba. Hii ina maana kuwa alianza kujihusisha kimahaba na wanaume ili aweze kujikimu pamoja na kumkimu nduguye Hamisi.

Mwandishi wa hadithi ya "Malimwengu" anakieleza kisababishi hiki pia. Lozi alikuwa yatima aliyeachwa mikononi mwa shangazi Mashaka. Kwanza, Lozi alitupilia ndoto yake mbali alipoachishwa masomo katika shule ya msingi. Alifanyishwa kazi nyingi pale kwa shangazi yake. Siku moja mtoto huyu aliamua kwenda mjini kutafuta riziki ili kujikimu mwenyewe na kumkimu nyanya yake aliyekuwa amezeeka. Pia, alitaka kuyaepuka mateso ya shangazi Mashaka. Rafikiye Furaha alimsaidia kufika mjini na kupata kazi ya kupanga nguo katika kampuni ya kushona na kuuza nguo ng'ambo. Hata hivyo aliamua kuongeza kipato chake kwa kushiriki mapenzi na wanaume matajiri. Mwishowe, mtoto huyu alipata ujauzito, jambo lililomfanya kuachishwa kazi (Uk 32).

Hadithi hizi zinadhahirisha kuwa watoto huanza uhusiano wa kimahaba kwa sababu ya kukidhi mahitaji ya kimsingi kama vile mavazi, chakula na makaazi. Hivyo ni wazi kuwa kulingana na waandishi wa hadithi fupi teule, uhusiano wa kimahaba wa Kichomi, dada yake Hamisi na Lozi unasababishwa na haja ya kujikimu maishani. Hata hivyo, ni vyema kutaja hapa kuwa zipo njia nyingine nyingi ambazo

mwanamke anaweza kutumia ili kukidhi mahitaji yake badala ya kujiumbua kupitia kwa ukahaba.

1.8.6 Ulevi

Kwa mujibu wa utafiti huu, ongezeko la matumizi ya pombe na dawa za kulevya limechangia ongezeko la visa vya ushiriki wa mahaba. Baada ya vileo hivi, wanaume wengi huwa watoro kiasi cha kushiriki mahaba na watoto. Waandishi wa hadithi fupi teule wanautaja ulevi kama chanzo kikuu cha mimba za mapema. Dondoo hili linashadidia haya:

Ulevi huu ulimpeleka Bwana Mwatela katika ngazi nyingine. Alianza kumchokoza Kananda kwa kumtaka mapenzi. Ilimlazimu Kananda kumtisha kwa kumwambia, usipoachana na mambo haya nitaacha kazi. Hata hivyo, Kananda alielewa kitisho hiki hangekitekeleza. Hela alizokuwa akizipata ziliwauni wazazi wake pakubwa. Siku moja, Maria aliwatembelea wazazi wake walioishi mbali na jiji. Jioni ya siku hiyo ulevi wa Mwatela ulimtuma kumtia doa Kananda (*Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 99).

Dondoo hili linamrejelea Mwatela ambaye, katika ulevi wake, alimnajisi kijakazi wake aliyetwa Kananda. Mtoto huyu alikuwa amejiriwa pale ili aweze kuwasaidia wazazi wake kujikimu. Wazazi hawa walikuwa maskini kiwango cha kutoweza kumpeleka Kananda shuleni. Basi Kananda alipokuwa pale kwa Mwatela, aligundua kuwa Mwatela alipenda kuchapa mtindi na mara kufika usiku akiwa amelewa chakari. Alikuwa anaanza ugomvi na bibi yake Maria kutokana ulevi huu. Alianza pia kumchokoza Kananda akitaka washiriki mahaba naye lakini Kananda alikuwa akidinda. Basi siku moja Maria, mkewe Mwatela alipokwenda kuwatembelea wazaziwe mbali na jiji, Mwatela alimnajisi Kananda kama ilivyodhihirika hapa juu. Kunajisiwa huku kulimsababishia mimba ya mapema kama inavyoelewa:

“Baada ya miezi miwili Kananda alibaini kuwa alikuwa na kijusi tumboni.” Uk 99

Kwa mujibu wa mwandishi wa kazi hii, matumizi ya pombe kwa mwajiri wake Kananda yalichangia katika uhusiano wa kimahaba na Kananda. Pia, mimba ya mapema ilitokea kutokana na kunajisiwa huku.

Isitoshe, katika hadithi ya “Shetani hana Hatia” Pakashume alifikirika kuwa mtumizi wa dawa za kulevya zilizochangia kumbaka mpwa wake wa shule ya chekechea aliyetwa Toto. Alipombaka mtoto huyu alivamiwa na wapita njia ambao walimwadhibu vikali. Alinusiwa na polisi wawili wapita njia ambao walimpeleka hospitalini chini ya ulinzi wao mkali. Mle hospitalini nesi waliokuweko walikuwa na kila sababu ya kushangaa na kujiuliza maswali mengi kwa kumwona mwanaume wa kiwango chake aliyembaka mtoto mdogo kiasi hicho. Hapo ndipo afisa mmoja wa polisi aliingilia mazungumzo yao na kusema:

“Labda amerukwa na akili kwa sababu ya kutafuna miraa” (*Kurudi Nyumbani na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 56)

Kupitia dondoo hizi, ni bayana kuwa matumizi ya pombe na dawa za kulevya huchangia watu kuwa na uhusiano wa kimahaba na watoto. Ni jukumu la wanajamii kuwalinda watoto ili utangamano wao na watu wa aina hii usiwatie hatarini.

1.8.7 Mazingira na Majira Mabaya

Mazingira ni mahali ambapo shughuli fulani hufanyika. Mazingira wazi ni muhimu na salama kwa maisha ya binadamu ikilinganishwa na mahali fiche yanayoweza kuchangia maovu katika jamii. Mazingira hatari ni kama vile mabondeni, vichakani, mwituni, vibandani, kwenye mahame na vichorochoroni. Majira kwa upande mwingine ni saa maalum kama asubuhi, adhuhuri, alasiri, jioni, usiku na alfajiri. Usiku huwa ni majira ambayo shughuli nyingi zimekomeshwa na watu wachache wanapatikana nje. Usalama katika majira haya si mwema ikilinganishwa na mchana.

Kwa mujibu wa waandishi wa hadithi teule zilizochanganuliwa katika utafiti huu, mazingira fiche na majira ya usiku yamechangia maovu katika jamii, ikiwa ni pamoja na uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni. Katika hadithi ya “Mame Bakari” mwandishi anaangazia jinsi majira ya usiku yalivyochangia visa vya ubakaji na mimba za mapema. Kwa mfano: “Ilikuwa ni Jumatano moja ya bahati mbaya kwake. Majira ya saa tatu unusu usiku. Alikuwa akirudi darasa la ziada.” (*Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine*, 2016, Uk 47)

Nukuu hili linamrejelea mhusika Sara ambaye alikuwa akitoka kuhudhuria masomo ya ziada mnamo saa tatu unusu usiku. Kutokana na kuwa njiani peke yake katika majira yale, Sara alibakwa na kusababishiwa ujauzito akiwa bado mwanafunzi.

Mwandishi wa hadithi ya “Shetani hana Hatia” anadhihirisha jinsi uhusiano wa kimahaba utotoni unavyosababishwa na mazingira mabaya. Kwa mfano: “Walipofika karibu na kichaka, Pakashume aliingiwa na wazimu fulani. Akapandwa na shetani. Hisia za kinyama zikamtawala. Akamgeukia ghafula malaika yule asiyejua chochote kuhusu mapenzi.” (*Kurudi Nyumbani na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 61).

Kupitia kwa dondoo hili tunaona jinsi Pakashume alivyombaka mpwa wake Toto alipokuwa akitoka kumchukua kutoka shule ya chekechea iliyokuwa karibu na kwao. Pakashume aliingiwa na unyama fulani walipofika karibu na kichaka, pengine kutokana na kuwepo kwa miti mingi na faragha. Katika faragha hii alimgeukia mpwa wake na kumbaka badala ya kumlinda dhidi ya watu na wanyama hatari.

Isitoshe, mwandishi Alifa Chokocho katika hadithi ya “Shogake Dada ana Ndevu” amezungumzia suala hili la mandhari. Safia, mwanawe Bwana Masudi na Bi Hamida alikuwa mwanafunzi wa shule ya msingi. Aliwaomba wazazi wake nafasi ya kumleta rafiki yake wa kiume aliyeitwa Kimwana ili wadurusu pamoja kwa ajili ya kujitayarisha kwa mtihani wa kujiunga na kidato cha kwanza. Safia alipewa nafasi hii bila pingamizi yoyote. Watoto hawa walipata mwanya bora wa kujihusisha kimahaba bila kuonekana wala kufikirika na yeyote. Kutokana na jinsi wazazi wake Safia walivyomwamini mwanao na rafiki yake, waliwapa hata ruhusa ya kudurusu ndani ya chumba cha Safia. Waliwaomba kufunga mlango mara tu waingiapo ili dada yake Lulua asije kuwasumbua. Wazazi pia hawakutaka kuwashughulisha walipokuwa kwenye majadiliano yao. Hali ilikuwa hivi:

Si mama, baba au Lulua, kile kidugu chake Safia, wanaoingia chumbani wawili Safia na Kimwana wanapokuwa na kazi yao humo. Hawaingii humo kwani hawataki kuwashughulisha au kuyakata majadiliano ya masomo yao. Basi hatimaye walimwambia Safia wafunge mlango wao kwa ndani, maana mara kadhaa Lulua alitaka kuingia ndani humo kuwasumbua bure. Naam, mlango ulifungwa kila siku, kila Kimwana alipokuja kudurusu na mwenzake Safia. (*Tombo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine*, 2016, Uk 32)

Dondoo hili linadhihirisha vile mandhari ya kujifungia mle chumbani kwa watoto hawa wa jinsia tofauti ulivyowafanya kuyatumia kushiriki mahaba, jambo ambalo lilichangia pia mimba ya utotoni. Ni dhahiri kuwa uhusiano huu wa kimahaba ulichangiwa na kule kujifungia chumbani kwa watoto wawili wa jinsia tofauti. Mandhari kama haya yanafaa kuelekezwa na wazazi na walezi. Watoto wanafaa kuelekezwa namna ya kuhusiana na watoto wa jinsia tofauti ili kuzuia madhara kama ya kujihusisha kimahaba wakiwa bado wadogo. Pia, athari za mandhari yasiyo wazi zinafaa kuwekwa wazi ili watoto waufahamu ukweli na kujiepusha na athari hizo.

Majanga yanayosababishwa na mandhari yasiyofaa pia yameshadidiwa katika hadithi ya “Kanda la Usufi”. Sela, ambaye alikuwa mwanafunzi wa kidato cha pili, alianza uhusiano wa kimahaba na Chris Masazu ambaye pia alikuwa mwanafunzi katika shule jirani. Uhusiano huu ulianza katika tamasha za muziki na drama pale shuleni mwa akina Sela. Baada ya siku hiyo, Sela na Masazu walianza mawasiliano kupitia barua na kupanga mikutano ya kisiri kama tunavyoona hapa:

“Sela na Masazu walifanya mazoea ya kuandikiana barua. Barua zile ziliwasilisha ahadi za kweli na uongo. Barua zile zikawasilisha pia maagano. Mikutano ya faragha ya wapenzi hawa ikafanywa wakati wa likizo za shule na tamasha za shule; nafasi ilipojitokeza.” (*Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine*, 2007, Uk 61).

Kwa mujibu wa dondoo hili, mwandishi anaeleza kuhusu mikutano ya kisiri iliyofanywa na watoto hawa wawili wa jinsia tofauti. Ahadi za uongo zilizotolewa katika mandhari haya zilimsababishia Sela ujauzito.

1.8.8 Kutowajibika kwa Wazazi na Walezi

Ni jukumu la wazazi kuwajibikia malezi ya wanao ili kukuza kizazi chenye afya na maadili mema. Watoto wanapokosa mwelekeo mwafaka kutoka kwa wazazi wao wanaweza kupotoka maishani. Kila mzazi humtakia mwanawe mema na wema huu unafaa kuonyeshwa kutokana na njia bora za ulezi. Hata hivyo, kuna wazazi ambao huwachukulia wanao kuwa watu wazima ambao wanajua kila kitu na kuweza kujiamulia mwelekeo bora maishani mwao bila hata kuongozwa. Kwa mfano:

“Leo, kama siku zote, walimzungumzia binti yao Safia. Kusema kweli, si kumzungumzia tu bali kuchukua fursa ya kumsifu sifa zilizopindukia mipaka, kama vile binti yao si binadamu wa kawaida bali ni malaika wa Mungu” (*Tombo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine*, 2016, Uk 29)

Anayerejelewa hapa ni mhusika Safia katika hadithi ya “Shogake dada ana ndevu”. Binti huyu alikosa kuelekezwa vyema na wazazi wake, ambao walimuona kuwa malaika asiye na doa yoyote na asiyekuwa na haja ya kulindwa, kwani alikuwa na uwezo wa kujilinda mwenyewe. Waliyaamini maneno na matendo yake bila hofu kwani walimwona bora kuliko watoto wengine. Walimwamini sana Kimwana ambaye, mbali na kusoma darasa moja na Safia, pia alikuwa rafikiye wa kiume.

Safia alipowaomba wazazi wake ruhusa ya kumleta Kimwana nyumbani ili wadurusu pamoja walikubali, tena kwa haraka, kwani walidhani kuwa alikuwa na tabia njema sawa na binti yao. Imani waliyokuwa nayo wazazi hawa inabainika hapa: Hilo halikuwa tatizo hata chembe kwa wazazi wake Safia. Acha aje Kimwana-walimwambia, maana hapana cha kuogopa. Safia halindwi, hujilinda yeye mwenyewe. Hujilinda ndani sikwambii nje (Uk. 31).

Kinachodhihirika hapa ni kuwa wazazi wake Safia walimkubali Kimwana kuja kudurusu na binti yao bila kuwaongoza kwa lolote. Waliwapa watoto hawa idhini ya kujifungia chumbani mwa Safia bila kufahamu kuwa watoto hawa wangeutumia uaminifu huo vibaya na kujihusisha kimahaba. Hatimaye Safia aliambulia ujauzito, hali iliyochangiwa na kutowajibika kwa wazazi wake.

Kutowajibika kwa aina hii pia kunajitokeza katika hadithi ya “Mame Bakari” ambapo Sara anatoka katika masomo ya ziada ya usiku peke yake bila ya ulinzi wowote. Alipokuwa njiani, alibakwa na janadume ambalo lilimharibia ujana na utu wake. Sara aliogopa kuwaambia wazazi wake yaliyotokea kwani

aliona kuwa angewaarifu basi lawama zote zingewekwa upande wake. Kutokana na hofu hii, alipofika nyumbani alioga na kujifungia chumbani huku akilia na kujidunisha. Zaidi na hayo, ujauzito ulikuwa umetungika.

1.9 Hitimisho

Makala hii imeangazia matokeo ya utafiti ambao ulibainisha baadhi ya mambo yanayosababisha uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni kwa mujibu wa waandishi wa hadithi fupi teule za Kiswahili. Visababishi hivi ni pamoja na ubakaji, shinikizo la wanarika, ukiukaji wa maadili, ulipizaji kisasi, uhitaji, ulevi, mazingira na majira mabaya na kutowajibika kwa wazazi na walezi. Imebainika kuwa utanzu wa hadithi fupi unayo nafasi kubwa ya kuangazia masuala nyeti yanayowaathiri wanajamii, ukiwemo uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni. Kwa kuwa data iliyokusanywa katika utafiti huu ilitokana na hadithi fupi teule, utafiti wa baadaye kuhusiana na mada hii unaweza kufanywa katika tanzu nyingine za fasihi, ikiwemo fasihi simulizi.

MAREJELEO

- Chokocho, A., & Kayanda, D (Wah). (2016). *Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine*. Nairobi: Longhorn Publishers Limited.
- Iribemwangi, P. (Mh). (2007). *Alidhani Kapata na Hadithi Nyingine*. Nairobi: East African Educational Publishers Ltd.

- Kiarie, K. (2015). *Factors Influencing Teenage Pregnancy in Public Secondary Schools in Imenti North Sub-county Meru County Kenya*. (Unpublished M.A Project Report). University of Nairobi.
- Mbatiah, M. (Mh). (2007). *Kurudi Nyumbani na Hadithi Nyingine*. Nairobi: Focus Publishers Ltd.
- NCKK. (2019). *Our Presentation to the Senate on High Rates of Teenage Pregnancies*. Nairobi: NCKK.
- Ojamaa, B. (2020). 'Mwalimu Anayedaiwa Kunajisi Mwanafunzi nje kwa Dhamana' Taifa leo, Februari 14, uk. 5
- Ominde, T., & Chepkemboi, J. (2020). 'Wanaume Watatu Kizimbani kwa Madai Kunajisi Watoto'. Taifa Leo, Januari 25, uk. 5.
- Republic of Kenya. (2010). *Constitution of Kenya*. Nairobi: Government Printer.
- TUKI (2004). *Kamusi ya Kiswahili Sanifu*. Dar es Salaam: Oxford University Press.
- UNESCO. (2017). *Early and Unintended Pregnancy and Education Sector; Evidence Review and Recommendations*. Paris: UNESCO.
- Walibora, K., & Mohamed, S. A (Wah). (2007). *Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine*. Nairobi: Moran (E.A) Publishers Limited.
- Wamitila, K. (2002). *Uhakiki wa Fasihi; Misingi na Vipengele Vyake*. Nairobi: Phoenix Publishers Limited.

Cite This Article: Joyce Karimi et al (2021). Visababishi Vya Uhusiano Wa Kimahaba Na Mimba Za Utotoni Kwa Mujibu Wa Waandishi Wa Hadithi Fupi Teule Za Kiswahili. *East African Scholars J Edu Humanit Lit*, 4(10), 362-369.